

Filmul “Ida” [2013] al lui Pawel Pawlikowski este deopotrivă un festin vizual și hermeneutic. Pentru cinefili, reprezintă o incarnare rară, în alb și negru, a sublimului în arta portretării. Pentru istorici, “Ida” poate fi alegoria desăvârșită a ceea ce istoricul Norman Davies numea, cu referire la Polonia, “God’s playground”.

Anna, o novice catolică în pragul depunerii jurământului de castitate, este trimisă de către maica superioară să-și viziteze mătușa în orașul Łódź. Tânăra imaculată nu părăsise niciodată până atunci mănăstirea. Ruda regăsită, această mătușă membră a partidului comunist polonez și fost procuror la începutul anilor 1950 (în plin delir stalinist), este o anume Wanda Gruz. Ea îi spune Annei că numele său real este de fapt Ida Lebenstein și că părinții (evrei) îi fuseseră uciși în satul în care crescuseră împreună, de către creștinii catolici.

Din acest punct, cel în care “Anna” devine “Ida”, începe o adevărată goană după adevăr iar pelicula se transformă într-un autentic “road movie”. Totul este cât se poate de dialectic, așa cum bine sesiza critica de film occidentală. Cupluri precum “catolic-comunist”, “abstinență-desfrâu”, “Hristos-Partid” sunt doar câteva din cele ostensibile în această poveste copleșitoare. Nu vă așteptați însă la suspansul unui thriller american, ci pur și simplu la o capodoperă pur europeană, bine construită și cu un ritm dozat de însăși evoluția sufletească a personajelor. Mi-a fost extrem de greu să aleg portretul feminin “preferat”, sau, cu alte cuvinte, cel mai izbutit: comunistă Wanda, alcoolică, explicit carnală, încărcată cu un trecut de acuzator public, depozitarul poveștii de familie... sau neprihănită Ida, rece ca o lespede de stăreție, dar, în același timp, de o senzualitate surdă? Cert e că lui Pawlikowski îi iese absolut totul în acest film...

IDA Movie Trailer

Într-un final, piatra de încercare a Idei (Annei, poate... identitățile sunt fluctuante) este acest răpitor saxofonist pe nume Lis, îndrăgostit de John Coltrane. Tot el o va coborî în păcatul cărnii, doar pentru a-i permite ei, mai apoi, să re-ascensioneze în stratosfera castității. Una asumată ca fugă de real... Ideea că absolut totul trebuie citit într-o anumită cheie și cu maximum de atenție ar trebui să îmbrace precum o copertă groasă vizionarea acestui film. Acțiunea se petrece pe la începutul anilor 1960, în plin “timp al speranțelor și ambiguităților” (cum spunea cândva un autor), iar trimerile la jazz-ul occidental nu fac decât să confirme respectiva

senzație. Tot în film, Lis, saxofonistul exotic, spune la un moment dat că va da un concert la Gdańsk și că Ida ar trebui să-l urmeze. O ademenește cu perspectiva muzicii și a plajei, într-un cuvânt: libertatea! Deloc întâmplător ales Gdańsk, aluzie fină și foarte semnificativă la ce avea să urmeze în anii 1980 prin Solidarność...

Nu voi dezvălui mai mult din poveste și nimic despre soarta osemintelor în căutarea cărora s-au alăturat, cât se poate de distonant, Wanda cea roșie (comunista) și Ida/Anna cea pală (catolica). În pofida acestui inevitabil spoiler, filmul ascunde cu mult mai multe răsturnări de situație. Între "intrarea în lume" și "ieșirea din lume", este de fapt un film și despre "Vecinii" lui Jan Gross, despre tragedia poloneză și carnajul care a decimat această țară prinsă la confluența patologiilor hitleristă și stalinistă. Să nu uităm nici că la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, peste o cincime din populația acestei țări pierise ca urmare a conflagrației, într-o formă sau alta. Finalul filmului, deși nu îl voi dezvălui explicit, mi se pare extrem de profund și grăitor. Într-un peisaj devastat de comunism și bântuit încă de stafiile nazismului și crimelor împotriva populației evreiești, refugiul schimnicesc în forma cea mai pură de catolicism, abația, reprezentată de această dată de "Anna" și nu de "Ida" (identitățile întretăiate), înseamnă în metalimbajul lui Pawel Pawlikowski recunoașterea aceluia pansament moral care a acoperit această societate profund desfigurată. Că îi spunem "solidaritate", că îi spunem "Karol Józef Wojtyła" sau că îi spunem "ființa catolică", mesajul este identic. În filmul "Ida", istoria se petrece doar în afara acestui bastion care este catolicismul polonez, dar interpretarea rămâne totuși, prin măiestria cinematografică a lui Pawlikowski, la latitudinea fiecăruia...

Articol apărut pe LaPunkt: <http://www.lapunkt.ro/2014/06/27/ida-un-mesaj-o-capodopera-cinematografica>